

Kolláth György alkotmányjogász,
 az ELTE és a TF. c. egyetemi docense: www.kollath.com

Régi és Peking utáni dilemmák, rendszerhibák, pótcselekvések, balfogások. Modernizáció?!

I.

Diákjaimmal meghallgattuk a Peking utáni kétnapos, októberi elemzéseket. 3 fő benyomásunk képződött. 1) **Ez hamisítatlanul Magyarország.** A korrekt (ön)vizsgálat elkenése, a tudományt sürgető mondókák felszínessége és gyengesége, a szintetizált jövőkép és feladatsor hiánya: **hungarikum.** A megosztottság, a kétféle mérce és erkölcs (egy nekünk, egy másoknak), valamint az egymást kioltó-lekezelő hozzáállás: dettó. Sok megszólaló önmaga erőfeszítéseivel meg volt elégedve: hibát másod-harmadrendű külső okokban talált. Valójában, **mindaz, ami az országban baj, utat talál(t) a sportban is. Egy a zászló, egy a rendszer, bármilyen amorf is.** Miért vannak mégis eredmények? Talán a túlélő-képesség, a dac miatt. Ami nem pusztít el, csak megvisel, az megedz, ellenállóvá tesz, ha győztesse nem is. Am így a siker csak fele-harmada a lehetségesnek. Láttuk.

2) Beigazolódott: **a saját tenyérbe ülvé a sportban sem készülhet siker-orientált, fair mérleg, nyerő forgatókönyv.** Volt is helyében kudarc-kerülő szó-infláció. Tisztelet a kivételeknek, ám a prezentációk bruttó/nettó mondanivalóbeli különbsége érezte: túl kell esni a tetemrehíváson, aztán majd csak lesz valahogy. Próba: akkor hát miben is maradtunk október 10-én? Díjat érdemel, aki megmondja.

3-4 remekbe-szabott kiselőadás mellett üres illúziók, fellengzős jópofaságok, nagyságrendben eltérő számok, téves (jog)magyarázatok is elhangzottak. Ilyenformán pl. a 14 Md Ft. valójában 135; 3 héttel később már csak 100. Másnál: egy felesleges, tetszhalott szervezet élre áll, ha én élére állok. Dehogyan! Megnevetetni és meggyőzni nem ugyanaz.

Mindez miért – kérdi a diák, a fizető néző a meccsjegyét szorongatva? **A magyar sport már nem-még nem szituációkban téblábol** – sok éve. A diktatúra egyenirányított rendje, drillje letűnt: bukástól, pláne oki menesztéstől félni ma nem kell. **Tiszta, hatékony, plurális, összehangolt, jogállami-piacgazdasági szisztéma** azonban nem formálódott ki. Szakembergárdájában pótolhatatlan veszteség, elvándorlás érte a magyar sportot: az űrt ígérni tudó, megváltó hevületű laikusok töltik be – ideig-óráig. Sportbarát alázat, korrektségbeli előfeltétel nem követelmény. Észt oszt, aki sosem szagolt öltözői légkört. Pénz beszél, noha az a legkevesebb?! Hibázni korlátlanul lehet: 3 korner nem egy tizenegyes. A XXI. század példaadó versenyképessége, etikus-nívós igényessége sehol: a Napkeltében sincs. Partvonalon kívülre szorul, aki a sport közszolgálatát hitelesen adná, számon-kérné. **Abszolutizált önállóság, cuslágos mutyizás, olykor újgazdag erőfitogtatás, máskor testületi döntésképtelenség mos el minden határt** a sport színterein: alig van, aki legalább a normákat betarta(t)ná. A munkahelyeken, a társadalomban **lefojtott indulatok a sportban kitörnek: tombolnak és rombolnak.** Anarchia honol ott, ahol pl. rend, fegyelem, törvényesség a szlogen. Öntörvényűen, koordinálatlanul, **tengernyi sérelemmel ketyeg sportszisztémánk. Nem irányítják, csupán adminisztrálják** ügyeit. Amit a pályákon látni, s amiről a (fél)hivatalos közbeszéd megy: tűz és víz, a dolgok érdeme keveset számít. **A kevés, pozitív kivétel ritkán nyertes,** megszenved a teklimeklit. Rátgéber László jellemzett így: *törpeharcsák minősítik a delfíneket.*

3) Ma nem Peking felelős reprezentánsai, hanem a független /de nem sértett, nem közönyös, nem kintről bekiabáló/ elemzők adhatnak áttekintést. Mint az egyetemen. Nekünk **hiba ab ovo abból kiindulni, hogy olimpia után úgyis leszalló ág következik, no meg pénzügyi-gazdasági válsághelyzet: ez van, sajnáljuk.** Ebből következően: mentsük, a menthetőt, nem ilyenkor **kell sikerárgazat horizontját lesni?** Vesd össze ezt Klébersbergék 1921. évi helyzetével és céljaival! Szerintem: de bizony, most kell, **ha van hozzá ész, tetterő, elszánt modernizációs készség és képesség.** Akarunk gölt löni vagy kergetjük a labdát a felpályánál?!

Alapkérdés: igaz-e, hogy **pekingi szereplésünk átlagos volt?** Igen, pl. abban az értelemben, hogy rosszabb, mint Athéné, de jobb, mint amilyenek London ígérkezik. Másként: **jobb, mint ami a másfél évtizede válsággal küszködő sportunkból következne.** Ám rosszabb, mint amit a

centralizált feltételek és a drukker-karakterű vezetői prognózisok elénk vetítettek. Vitára indító megközelítésben ilyenfajta kontúrokról, okokról és összefüggésekről szöveg.

Kulcs-mondat: Magyarországon nincsen egyetlenegy nemzetközi mércével mérhető sikerágazat, holott kellene és lehetne: történetesen a sportunk. Azért, mert nélküle lehet ugyan élni, de nem érdemes. Ez lehetne a legkisebb közös többszörös. Ráadásul, ez az, ami a legkisebb pótlólagos ráfordítással visszahozható a világszínvonalra. Ez sokféle járulékos haszonnal kecsegtetne: pl. a nemzet rém-rossz közérzetében is kamatoznék. Ennek függvénye, hogy legközelebb 20 érem lesz vagy csak 6-10. Ön- és közbecsapás fordítva számolgatni, álmodozni, kommunikálni. A szurkolónál a valós helyzetet és esélyeket felülíró elvárás benne van a jegy árában. Ám **ha igazán felelős, profi rendszergazda, stratégiai döntnök néz szembe, időzavarban a manifesztálódott krízissel:** nála tilos e szépelgés. Utóbbi helyében és mezében **csupán az egzakt (t)rend, válasz az új kihívásokra, az intézkedések koherens sora, a versenyképesség megteremtendő és biztosítandó feltétel-rendszere és monitoringja számíthat.** Ilyen sport-csúcs-menedzser Buda István, majd Gallov Rezső volt. /Ilyennek számított sokáig Schmitt Pál is./ Később túlhordott reszortosok és friss átutazók regnáltak. **Objektíve lepukkant helyzetünket szubjektív melléfogások, szölamok, drukker-ízű felszínességek, abszurd személyi konstellációk, elkent vagy soha meg nem történt korrekciók súlyosbítják. Sportpolitikánk az ország rossz közpolitikájának nívóján tengődik és fluktuálódik:** immár ebből is kettő van, jobb- és balmenetes. Hol az az egy!?

Sportéletünk **köztes-lázás állapotban, tartós recesszióban van, habár nincs kómában. Válság = zsugorodás, tévesztés, kiüresedés, a végeken az utolsó szalmaszálba kapaszkodás.** Miként az ország a maastrichti kritériumok, akként a sportunk a meghatározó számok, arányok terén az elvárt-remélt szint alatt küszködik. Diagnózisa, saját fehér könyve 1990 óta nincs, de van kapkodó terápiája (alkalmi 4-7 pontja). Néhányan egyedi módon - eseti törvénykezéssel – eret vágnának neki vagy rajta. Mások kétségbeesetten a „legális”, ti. a „tudományos” dopping felé kacsingatnának (bezzeg, ha mi is...). Ötletszerűen, hol itt a prioritás, hol önkényesen másutt. Mindenkinek megvan a maga nünükéje: axióma gyanánt nyomatja, míg teheti. Októberben is 3-4-féle ígéhirdetést hallhattunk. Füzetbe rakott sportstratégia, mint tértől és időtől független, didaktikus vezérfonal bő egy éve van: na és? Volt bármiféle hatása Pekingre, avagy a szakszövetségek, a klubok, netán a főváros testkultúrájára?! Pozitív hatása nem mérhető, miatta az alibizés kézenfekvő. A te(l)hetetlenek várják a 2007. nyarán megígért kormányzati cselekvési tervet, az új prioritásokat, hogy majd azzal szinkronban készítsék el a magukét. Godot nem jön. Sport-szisztémánk behúzott nyakkal kivár, maximum araszolgat, közben forrásait feléli, sőt jogtipró jutalmazási cunamival tékozolja. Mind e közben a világ - most már a fejlődőké is - elszelel mellettünk.

Vita esetén keserűen idéznék akár 15 évvel ezelőtti, füstbe ment elszánásokat, soha meg nem valósult kormányzati feladatokat, határidőket és felelősöket is!

Szemléltetés: *X,Y versenyen a magyar tréner egy szál magában 8-10 méterről odakiált valami banalitást a szorongó sportolójának. A külhoni világbajnokot ellenben 10-20 fős team állig felszerelve modern ketyerékkal méri, cápa-módra felruházva, visszacsatolással beállítja, korrigálja, csúcsra járattja, győzelemre predesztinálja – már 1-2 évvel a rajt előtt. Más: a kvalifikációkon már megfáradt magyar spíler, zűrzavaros felkészülés után, a győzelem kapujában tétován ötletel, mit is kéne tennie. Ellenfele, computeres elemzés nyomán már tudja, amit a miénk még nem: hogyan, merre szokott akciót kezdeni, azaz most mivel jön elő a magyar versenyző.*

Még egy szemléltetés, nem a mi sarunkról, érdektelenül:

Jönnek a futballtudósok? *"Meggyőződésünk, hogy a labdarúgás megértésében fontos szerepe van a tudományos módszereknek, és bőven akad még pótolni való ezen a területen" - érvelt könyve létjogosultsága mellett Peter Ayton. "Manapság rengeteget beszélnek a futballról a televízióban, de az elhangzottak többsége csupán vélemény. Márpedig ha valamit ellenőrizhetünk is a statisztikák segítségével, miért ne tennénk meg?" "Egy adat sokkal többet mond, mint egy kommentátor, egy szakértő, egy játékos vagy akár egy egyszerű tudós. Az objektív felmérés az egyetlen módja, hogy megfelelően osztályozzuk és értékeljük a játékosokat" - olvasható a könyv bevezetőjében. Ayton szerint ez a fajta tudományos megközelítés egyelőre még gyerekcipőben jár, a jövőben azonban elkerülhetetlenné válik, hiszen a futball olyan üzlet, ahol hatalmas pénzek forognak kockán. A professzor úgy véli, a következő tíz évben az edzők is rájönnek majd erre, az újsághírek és a videofelvételek pedig háttérbe szorulnak a játékosok kiválasztásában.*

/A könyv eredeti címe: Myths and Facts about Football: The Economics and Psychology of the World's Greatest Sport szerkesztette: Patric Andersson, Peter Ayton, Carsten Schmidt

Szóval, ki a jobb, és mitől lesz ő a győztes??

Ezek alapján mondaná valaki még, hogy a tudomány adóssága, lemaradása mindössze sportegészségügyi karakterű? Valójában a tudomány kicsiben és nagyban egyaránt interszektoralis,

korrekt módon koordinált és monitorizált. Másutt az out-put a döntő, minálunk az eshetőleges in-put. Hasonlóképpen: a **sport makro-szintű politikai, ágazati, szakmai irányítási, köztisztviselői folyamataiban, vezérlésében is kijön a XX. és a XXI. század különbsége**. Hány századi személy áll nálunk a kapitányi hidakon?! Olykor a csúcsok-csúcsánál kevesebbel, őszinte szóval is beérnek. **Hiteles sportpolitika** kb. onnantól számítva lesz, ha tuti **válasz jön minimum két kérdésre**: a) nem akarjuk vagy nem tudjuk a legjobbainknak megteremteni azt, ami nem ma, hanem holnap a legkorszerűbb út és mód a sikerhez? Ha nem a válasz, akkor most mondjuk ki világosan: nekünk csakugyan a részvétel, később pedig már csak a részvét a fontos a világszínvonalakon. Akkor csakugyan lehet a hangsúly a mindenki sportján. És akkor valóban lehet prioritást, pénzt átcsoportosítani, noha az innen elvett pénz amott péterfilléreket ér. b) Azon az áron (is kívánjuk avagy) már nem akarjuk az érem-szerzést, hogy azt egészséget, becsületet, ország-képet kockáztatva-rontva, tiltott módon érik el?! A hallgatás, vagy a jobbra indexelünk, balra megyünk különösen a mai, lepukkant helyzetben minden mást is képlékennyé, hamissá, üres dumává avat. Ám, ha kiállnánk ezzel, akkor jöhetne minden szinten a megtisztulás, a következetes fegyelem, az olasz-francia megoldás szerinti Btk.: és sokkal kevesebb érmünk talán így sem lenne. Rendet rakni vagy megpulykázni, s megúszni itt sem ugyanaz. Történetesen, én egy éve konkrétan is ezt látom-vallom: megannyi kellemetlenség árán. A zríka felét átadnám bármelyik elnöknek, fő- és altisztviselőnek, élesztgetve erkölcsi bátorságát.

II.

A II. blokkban 3 slágvortot vázolok, maroknyi kommentárral.

1) Baráth Etele úr októberi előadása a lényegre tapintott. **Nincs rend a sportban**. Én tenném hozzá: **normalitás sem horizontálisan, sem vertikálisan nem mutatkozik, s e kettő szintézisében sem látni norma-tiszteletet, fair együttműködést, következetességet, lényeglátó erőfeszítés nyomán megszolgált előre-jutást**. Rendszerhibák özöne húz vissza – zömük betokosodva évek óta büntet (pl. futball). A pénzt elköltik, a státuszokat betöltik, a célokat kinyilvánítják, az észrevételekre, a bajokra és azok okaira, valamint a megoldás peremfeltételeire nem kíváncsi senki, aztán lesz ami lesz. Szabó Tamás úrék „céhe” üdítő kivétel e vonatkozásban. A sport visszanyerte önkormányzatiságát, autonómiáját, sőt immár az önkormányzati tárca jelleghasonló miliője övezi. Ennek a „hasonló a hasonlóknak örül” korrelációnak azonban a nyomai nem látszanak: az önállóság a jogot sem tisztelő kerülőút, a széthúzás, az önérdekű diktátum és rögtönzés irányába taszít. **2 példa**: 1) minden állam a céljait 3 köz-csoport kiegyensúlyozott, adekvát, koherens alkalmazásával válthatja valóra. Így: a) ha csak közhatalomként érhet el valamit, jogot alkot és alkalmaz. E kettő optimális aránya kb. 20:80 %. Itthon fordított a helyzet, mindenki „törvénykeznek”, aztán köpnek a régi és az új §-sokra. b) A problémák megoldásának tipikus európai útja-módja: nem betiltani, törvényen kívül helyezni ezt-azt, hanem pénzzel, preferenciákkal, ösztönzéssel, sportbarát környezettel operálni. Itthon ez késedelmes, ötletszerű, túlcentralizált, s hatékonyságbeli monitoring nélküli. Itt-ott a pénz-odaítélés cuszlagi metódus szerint a bűn, de legalábbis az elemi tisztesség határán mozog. Kulcsérve: ha jár is, nem biztos, hogy jut – neked. c) A modern állam harmadsorban partnerként, avagy elsőként az egyenlők közül együttműködik, kooperál, politikailag és gazdaságilag szövetkezik gazdájával, a civil társadalommal, azaz nem két kapura reklamálnak. Itthon az utóbbi 10 évben ez épült le leginkább: a csúcsokon a kétcenteres figura öngólt eredményezett. A frontok az összefogás emlegetése ellenére merevek. Belső baj is van, nem csak külső lemaradás.

2) **Modernizáció az egyetlen esély**. Fogadjuk el, hogy „cuzammen” 100-135 milliárd Ft. közpénz forog a magyar sportban. Miért van vajon az, hogy egy község, város, kerület, egyesület, iskola, X, Y, Z sportág életében - vagyis a végpontokon – ebből jóformán semmi nem jelenik meg? Azért, mert a rendszer egésze, tehát nem csak a finanszírozás régimódián túlcentralizált, túlbürokratizált, alulról csak az inség építkezik, ezért a családok terhei alig elviselhetők, az egyesületek önfinanszírozása pedig káromkodást kiváltó illúzió. Egyszer majd, a jóléti rendszerváltozás (?) után, 20-30 év múlva lesz a legalsó szinten a családnál, a sportklubnál a tagok révén annyi pénz, amiből az akkor is kedvezményes sport-szolgáltatás a megélhetés veszélyeztetése nélkül megvehető. De addig mi lesz? Addig bizony a kisebb-nagyobb és zömmel helyi közösség - fentről allokkált és támogatott - forrásait bekapcsolva lehet élő sportot generálni. Látni kéne: a nagy kalapba, vagy inkább bendőbe nem szívesen ad pénzt még a multi sem, ellenben az ő közvetlen környezetére, érdekkörére áldozna, ha ebben ösztönöznék, elismernék. Megszívlelendő skót intelem: attól, hogy felemelnének a temetés árát, még nem fog kevesebb ember meghalni. **A feje tetejéről - egy valóságos, okosan végigvitt modernizációval összekapcsolva, decentralizálva és a helyi önkormányzatokat megnyerve-kisegítve - a talpára**

kell állítani a sport-szisztémát. A régi rendszerbe nyomni több pénzt értelmetlen, ám hasznos a többlet-forrás, ha az megreformált, bázisaiban megerősített, közügyként támogatott sportra fordítódik. Valami ilyesmire is utalt 1998-ben a jobboldali program-alkotás, aztán 2001-ben ez volt a baloldali koncepció érdeme és fő célja. 10 év alatt semmi nem történt.

Önmagában a reform szónak sem hihetünk. Onnantól valós, hiteles a tett, ha a sportbeli elkötelezettségek, kompetenciák teljes körű, helyi szintet is bevonó felülvizsgálatával nyitunk. Ezt megrostálva és karcsúsítva vizsgáljuk felül a strukturális ügyeket, az irányítás pontjait, formáit. Ebben a keretben helyezük el a sportszakma modern, autonóm testületeit, válfajait, még hozzá jogállami és piacgazdasági illesztéssel, és mindehhez korszerű finansziális és monitoring-megoldást rendelünk. Ehelyett az a súlypont-áthelyezés, amit Sárközy tanár úr elénk tárt: végig nem gondolt, ki sem számolt képzelgés.

3) Lakmuszpapír: a Nemzeti Sporttanács! A mai válsághelyzetet élesen szemlélteti ennek története. 1921: Klébersberg egy-szem sporttanácsa abszolút a helyén volt, még hatóság is lehetett. Ezt az 1996. évi sporttörvény flancból reinkarnálta, de az elnöklésének cirkusza a padlóra küldte. 2000-ben kiiktatták, más alapokra helyezték a túlbujánzó szervezeti koordinációt. 2004-ben visszahozták: hiszen jól mutat, hogy ilyen is van, miközben megmaradt a többi, kiemelt poszt. Jöjjünk össze, hogy ne legyünk szana-széjjel?! Idén októberben azt hallottuk erről, hogy kvázi kormánybizottság (nem az), meg azt, van 10 (köz)testület, kell egy 11., hogy azokat koordinálja. Ezen az alapon majd jöhet egy 12., amely meg az első tizenegyet fogja össze. Ugyan már! De amíg a sportszakma nagy „burkusait” be lehet csalogatni hiúságból felesleges testületekbe, érdemi modernizációról és sport-érdekű felelősségről kár beszélni.

Személyi hibát látok itt, de látni jó példát is. 2008. október, Kazincbarcika, hagyományos utánpótlás birkózó Rákóczi kupa, 15 csapat kétszáz versenyzővel az ország minden részéről, megszállott edzőkkel, sportvezetőkkel, remek meccsekkel. Amíg ott **Rónai Kálmán, Repka Attila**, avagy másutt, a pólóban **Kemény Dénes**, a gyerekek kosárlabdájában **Hajdú Péter**, a ping-pongban **Herendi Iván**, az úszásban **Tóth Ákos**, a kézilabdában **Sinka László** és **Hajdú János**, a fogyatékosok sportjában **Gömöry Zsolt**, az iskolai testnevelésben **Istvánfi Csaba** helytáll, lesz magyar utánpótlás, és ernyő a magyar sport jégverésével szemben. Ne hagyjuk őket magukra! Tapintatból ne nevesítsük azokat, akiknek a sport fotózkodást, utazgatásokat, giga-parádézást, magánérdekű osztogatást, lenyúlásokat jelent elsősorban.

Zárásul: a sport elsősorban játék. Játsszunk el egy gondolattal! Hogyan lehet zanzásítva leírni a magyar sportot? Így: itt **de facto szabad, ami de jure tilos**. A „nem lehet” és a „nem szabad” abszurd módon keveredik. Pedig csupán 3 út áll ellőttünk: a) a törvény, a fair play uralma, b) a Kutas elvtárs-féle kemény kéz diktatórikus sportpolitikája, c) az anarchia. A buták mohósága volna e 3-ból egyszerre bármelyik kettőt választani, és a sumákság teteje zsongító dumával az értékválasztást kikerülni.

Hic Rhodus, hic salta!